

Ryszard Kucha

"W rodzinie i dla rodziny... Edukacja dziewcząt na przełomie XIX i XX wieku w wybranych czasopismach Królestwa Polskiego", Barbara Kalinowska-Witek, Lublin 2011 : [recenzja]

Pedagogika Rodziny 2/4, 277-278

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ryszard Kucha

Społeczna Akademia Nauk

Barbara Kalinowska-Witek: *W rodzinie i dla rodziny...*

Edukacja dziewcząt na przełomie XIX i XX wieku

w wybranych czasopismach Królestwa Polskiego

[Lublin 2011, UMCS, ss. 267]

Położenie kobiet na przestrzeni wieków zależne było zawsze od pozycji społecznej i sytuacji materialnej rodziny. Żyły one bowiem w roli córek, żon, matek oraz opiekunek i kapłanek domowego ogniska. Odpowiadały za wychowanie dzieci oraz zaspokajanie potrzeb domowników. Ich podstawowe zadania wyznaczały uwarunkowania polityczne, społeczne, ekonomiczne oraz kulturowe kraju, w którym przychodziły na świat. Dopiero wiek XIX w znacznym zakresie przyczynił się do rozwoju ruchu na rzecz emancypacji dziewcząt i kobiet.

Na ziemiach polskich głównym powodem podejmowania przez dziewczyny i kobiety zamężne pracy zarobkowej oraz aspirowania do zdobycia wykształcenia na poziomie średnim, a nawet wyższym, nie były postawy emancypacyjne, lecz przede wszystkim chęć zarobienia na utrzymanie własne oraz swoich dzieci i rodzeństwa.

Warto podkreślić, iż w XIX stuleciu edukacja dziewcząt odbywała się głównie w rodzinie i chociaż w drugiej połowie owego wieku dziewczęta coraz częściej podejmowały naukę i pracę zarobkową poza rodziną, ówcześni autorzy publikujący swe wywody w czasopismach, zaznaczali, że nie powinny one zapominać o swych powinnościach wobec rodziny. W tle owego stwierdzenia tkwiło jak cień przekonanie, iż w społeczeństwie pozbawionym własnej państwowości rodzina powinna strzec najistotniejszych wartości narodowych, religijnych i kulturowych. W latach zaborów na rodzinie spoczywał obowiązek przekazywania dzieciom i młodzieży miłości do Ojczyzny, wychowania ich na dzielne Polki i Polaków, gotowych do podjęcia walki o wolność i niepodległość własnego narodu i kraju, a w razie potrzeby nawet poświęcić życie za tę wielką sprawę.

B. Kalinowska-Witek należy do grona młodych badaczy niełatwych losów edukacji dziewcząt i kobiet polskich w Królestwie Polskim na przełomie XIX i XX stulecia. Jej monografia, oparta na wybranych czasopismach przeznaczonych dla kobiet, to przemyślane wnikliwie i głęboko studium losów edukacyjnych Polek w tamtym okresie czasu. Autorzy publikujący w ukazujących się wtedy periodykach nie mieli łatwego zadania. Musieli, znajdując się pod czujnym okiem carskich cenzorów, pisać mądrze oraz w wysoce zawołowany sposób, lecz jednocześnie tak, iżby czytelniczki polskie rozpoznawały ich intencje, troskliwie ukrywane przed okiem carskiej rosyjskiej cenzury. Jej interwencja groziła bowiem zamknięciem pisma lub – przynajmniej – wstrzymaniem jego sprzedaży, a nawet karami więzienia lub wysokiej grzywny.

Obiektywny obraz tamtej sytuacji edukacyjnej dziewcząt i kobiet nie był łatwy do nakreślenia, lecz – należy to dodać – autorka dobrze się wywiązała z podjętego zadania badawczego. Struktura formalna recenzowanej pracy posiada układ chronologiczno-problemowy i składa się ze wstępu oraz sześciu rozdziałów, których treść wyznaczyła problematyka edukacyjna wybranych czasopism kobiecych Królestwa Polskiego na przełomie XIX i XX wieku. Jedynie treść rozdziału pierwszego posiada odmienną bazę źródłową ukazując generalne założenia polityki oświatowej caratu na polu edukacji dziewcząt i kobiet. Jest to struktura prawidłowa i logicznie umotywowana treściami wybranych czasopism. Stąd rozdział drugi monografii omawia postrzeganie roli i zadań edukacyjnych rodziny w zakresie kształcenia dzieci w wieku przedszkolnym. Rozdział trzeci to już rola edukacji w procesie rozwoju umysłowego dziewcząt oraz obraz możliwości ich edukacji w rodzinie i poza domem. Kolejny rozdział to edukacja średnia i wyższa, następny dotyczy kwestii edukacji zawodowej. W ostatnim rozdziale natomiast ukazano relację pism kobiecych do problemu przygotowania dziewcząt i młodych matek do macierzyństwa i opieki nad dziećmi. Istotny aspekt analiz to również rola kobiety jako żony, matki i kapłanki domowego ogniska.

W pracy zawarto również dość obszerne i zarazem podsumowujące zakończenie, bogatą bibliografię omawianej problematyki i aneksu. Jako całość monografia prezentuje się klarownie, przejrzysto i operuje łatwym językiem, dostępnym nie tylko dla studentów, lecz również dla uczniów szkół średnich, a nawet dla osób z ulicy, które nie zagubiły jeszcze umiejętności korzystania z drukowanej literatury i są zainteresowane życiem kobiet w czasach zaborów. W treści tej monografii także badacz historyk wychowania znajdzie dla siebie perełki wiedzy niezbędnej dla wzbogacenia jego własnej refleksji poznawczej. Z pewnością warto po tę książkę sięgnąć i mieć ją na półce własnej biblioteki domowej.